

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

1. Inleiding

In elke basisschool is een leermeester lichamelijke opvoeding die de kleuters twee uur bewegingsopvoeding aanbiedt. Deze leerkracht zorgt er voor dat de kleuters extra stimulansen krijgen om hun bewegingsmogelijkheden te ontdekken en verder te ontwikkelen. Doch voor een student die de Educatieve bachelor in het kleuteronderwijs volgt en stage loopt is het vaak moeilijk om tijdig de nodige informatie te verzamelen om een bewegingsaanbod inhoudelijk voor te bereiden.

De kleuterleider verwijst de student vaak naar de leermeester L.O. om specifieke gegevens in verband met bewegingsactiviteiten te weten te komen. Soms is deze niet aanwezig op de school als de student komt observeren of participeren. En dit leidt tot vervelende situaties voor alle partijen.

Het is de verantwoordelijkheid van de student om contact op te nemen met de leermeester L.O.. Hij moet hem minstens éénmaal gezien/gesproken hebben.

Het is van het grootste belang dat de student uitlegt dat hij stage loopt in de school en dat hij ook ervaring moet opbouwen i.v.m. bewegingsopvoeding bij kleuters.

Tijdens het gesprek probeert de student de observatiebundel ofwel samen met de leermeester L.O. in te vullen ofwel spreekt hij een tijdstip af wanneer hij de bundel ingevuld terug kan krijgen. Hij benadrukt het belang van de gegevens uit de bundel. Ze zijn noodzakelijk om zich voor te bereiden op de stageopdrachten tijdens hun actieve stage.

De student brengt ook het stagewebsite ter sprake want daar staat het doel, de verwachtingen van de stage in vermeld, deze zijn namelijk verschillend per hogeschool.

Aan de leermeester L.O. vraag ik, als docent bewegingsopvoeding, of het mogelijk is om de observatievragen in deze bundel in te vullen en aan de student of kleuterleider terug te bezorgen. Misschien is het mogelijk dit samen met de student in te vullen zodat toelichtingen, verduidelijkingen vanuit beide partijen gegeven kunnen worden. Ik denk bijvoorbeeld aan praktische afspraken i.v.m. materiaal- en ruimtegebruik, kledij, ...

Omdat er vaak andere accenten gelegd worden inzake de inhoud en de begeleiding van stageopdrachten, staat er meer specifiek informatie over de stageopdrachten: op p 5 t.e.m. p 7 voor de actieve stage bij de jongste kleuters; van p 8 t.e.m. 10 voor de actieve stage bij de oudste kleuters.

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

2. Observatievragen

In elke stageschool zijn er een aantal elementaire vragen die moeten gesteld worden in verband met bewegingsopvoeding. Dit helpt om de beginsituatie deels in te schatten en activiteiten zo goed mogelijk voor te bereiden.

Dit is een leidraad, dus zeker niet volledig. Het is een hulpinstrument dat de student naast zich kan leggen bij het voorbereiden van de activiteiten bewegingsopvoeding.

TIP: gebruik evt. ook de lijst 'Afspraken in de stageschool voor bewegingsopvoeding' p 6.

- WAAR:** In welke ruimtes kan bewegingsopvoeding worden aangeboden?
 - (eigen) klaslokaal
 - refter
 - turnzaal
 - sporthal
 - gang
 - overdekte speelzaal/speelplaats
 - andere: ...

- WIE:** Wie biedt de bewegingsopvoeding aan?
 - de leid(st)er
 - de leermeester lichamelijke opvoeding.

- WANNEER:** Op welke momenten wordt er bewegingsopvoeding aangeboden?
 - aantal keer
 - wanneer + waar
 - duur van de activiteit (enkel de tijd van actief bezig zijn).

- HOE:** Welke materialen (+ aantal) zijn aanwezig in de diverse ruimtes waar er bewegingsopvoeding wordt aangeboden?

TIP: gebruik evt. de 'Chicklist materialen', p 9.

 - grote materialen: Zweedse bank; wandrek; klimtoren; valmat; mat; ...
 - kleine materialen: hoepels; houten blokken; ballen; ...
 - andere: ...

- AANTAL:** Hoeveel kleuters zitten in de klas? totaal ... (...jongens, ...meisjes).

- PROBLEMEN:** Zijn er kleuters die problemen hebben waardoor ze beperkt zijn in hun bewegen? (noteer ook wie)
 - lichamelijke: ziekte, slecht zicht, slecht gehoor, hartpatiënt, astma, ...
 - verminderde verbale capaciteiten: zich slecht kunnen uitdrukken, nood aan herhaling kernwoorden na uitleg van een activiteit bij kleuters die moeilijk de Nederlandse taal begrijpen, ...
 - andere opmerkingen: ...

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

□ **ANDERE BELANGRIJKE WEETJES:**

- kunnen de kleuters materiaal helpen klaarzetten/opruimen: ja / nee
- zijn de kleuters gewoon van in duo's te werken: ja / nee
- zijn er vaste afspraken die altijd terug komen tijdens bewegingsopvoeding: zo ja, welke?
- andere: ...

□ **VOOR HET MOGELIJK BEWEGINGSAANBOD**

✓ **Om een bewegingshoek te kunnen inrichten**

TIP: gebruik evt. de 'Checklist basisbewegingen', p 7.

- Is er een mogelijkheid om een speelwerkplek met bewegingsaccenten in te richten in de klas? Ja / nee.
- Welke materialen werden reeds aangeboden in de speelwerkplek met bewegingsaccenten?
- Waarom is het niet haalbaar om een speelwerkplek met bewegingsaccenten in te richten?
- Zijn er alternatieven mogelijk?

✓ **Om een bewegingsverhaal te kunnen aanbieden**

- Kennen de kleuters een bewegingsverhaal? Ja / nee.
- Werd er reeds vanuit een prentenboek een bewegingsverhaal uitgewerkt voor de kleuters? Ja / nee. Zo ja, noteer welk verhaal.
- Werd er reeds een bewegingsverhaal aangeboden in de klas? Ja / nee.
- Welke materialen in de klas kunnen gebruikt worden om een bewegingsverhaal aan te bieden?
- Indien je reeds een keuze hebt gemaakt van je prentenboek kan je al vragen stellen in verband met: de fantasiebeelden, de afgebeelde materialen, het woordgebruik, de gevraagde bewegingen die je afleidt uit het prentenboek om het bewegingsverhaal aan te bieden/uit te werken, ...

✓ **Om de opbouw van het lichaamsschema te kunnen prikkelen**

- Zijn de kleuters vertrouwd met het werken met een kubus (in de onthaalhoek)? Ja / nee.
- Kunnen de kleuters zelfstandig werken met een kubus? Ja / nee.
- Kunnen de kleuters pictogrammen interpreteren? Ja / nee.
- Wordt er gewerkt met afbeeldingen van lichaamsdelen, -houdingen, -bewegingen?
- Welke lichaamsdelen kennen de kleuters al? Is dit benoemen, aanduiden bij zichzelf, bij een ander, ...?

✓ **Om de opbouw van exploreren naar geleid leren van één hanteervorm met één materiaal te stimuleren**

TIP: gebruik evt. de 'Checklist hanteervormen', p 8.

- Hoe ver staan de meeste kleuters op het vlak van de oog-hand-coördinatie, de hanteervormen: rollen (handen/voeten), vangen, werpen, stuiten, gericht werken, ...?
- Werken de kleuters vooral individueel, per twee, in groepen voor het oefenen van deze vaardigheden?
- Welke balspellen hebben de kleuters reeds gespeeld?

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

- ✓ **Om ruimtebegrippen te leren aanvoelen, inzien, toe te passen**
TIP: gebruik evt. de 'Checklist basisbewegingen', p 7 & de 'Checklist materialen', p 9.
 - Zijn de kleuters vertrouwd met het werken in een golfvorm of een ateliervorm?
 - Met welke materialen zijn de kleuters reeds vertrouwd?
 - Welke vaardigheden kunnen alle kleuters op/aan/met die materialen?
 - Welke ruimtebegrippen kennen de kleuters reeds?
 - Welke ruimtebegrippen kunnen de kleuters reeds toepassen?
-> **TIP: Maak een onderscheid tussen: positiebegrippen (plaats), richtingsbegrippen (overbruggen van een afstand) als vormen.**

3. Specifieke aandachtspunten voor bewegingopdrachten

□ HET AANBIEDEN VAN EEN BEWEGINGSVERHAAL

- Het bewegingsverhaal is liefst gebaseerd op een prentenboek.
- Het prentenboek wordt vóór de activiteit bewegingsopvoeding voorgelezen. Het materiaal dat gebruikt wordt kan vooraf aangeboden worden in een bewegingslandschap, in een bewegingshoek, ... zodat de kleuters kunnen het materiaal exploreren.
- De vertelling of het gebruik van losse beelden moeten de fantasie van de kleuters prikkelen en de nabootsing van de bewegingen uitlokken, zo kunnen meermaals bepaalde belangrijke woorden herhaald (evt. letterlijk overgenomen uit het prentenboek) worden om het tempo van het bewegen te ondersteunen.
- De leid(st)er doet de bewegingen mee en nodigt zo de kleuters uit om te (blijven) bewegen, ze heeft oog voor alle kleuters zodat ze 'in het bewegingsverhaal' bewegen en neemt tijd om tegemoet te komen aan 'de beleving'.
- Er wordt, indien mogelijk, ruimte gelaten aan de kleuters om nadien op eigen tempo het verhaal of een deel ervan te herbelevan.

□ HET EXPLOREREN NAAR GELEID LEREN VAN EEN HANTEERVORM

- De voorbereiding:
 - er wordt rekening gehouden met de **beginsituatie** van de kleuters:
 - voor de **keuze** van het **materiaal**;
 - voor het bepalen van het motorisch niveau van je groep voor **OHC/OVC**.
- Vooraf exploreren met het materiaal
tijdens 'zelfstandig spelen' of 'explorerend beleven' (in de klas, een grote ruimte) of vooraf aan de activiteit geleid leren kunnen de kleuters het materiaal exploreren i.f.v. de gekozen oefeningen met het materiaal.
- De activiteit geleid leren
 - **verwoording** van de opdracht:
 - concreet en bondig;
 - in een juist taalgebruik: de juiste ruimtebegrippen, de juiste vakterminologie;
 - gelijktijdig met de uitleg gebeurt de demonstratie, ook bij (individueel) herhalen

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

- controleren of de minder verbale kleuters/anderstaligen de opdracht begrepen hebben:
 - laat de opdracht verwoorden terwijl een andere kleuter de opdracht uitvoert;
 - laat een tweede demonstratie doen, de leid(st)er verwoordt de opdracht nogmaals;
 - bij het nabootsen, doen ze dit correct?
- keuze van de **oefeningen**:
 - zodanig dat ze de kleuters uitnodigen om te bewegen, de ruimte te gebruiken;
 - zowel individueel (= voor elk kind het materiaal voorzien) als in groep (= het gebruik van materiaal in verschillende opstellingen zoals bijv. een individuele vaste plaats in de ruimte, rijen, groepen, ...);
 - kleuters moeten een vaardigheid 'verwerven' door éénzelfde oefening te herhalen zodat de kleuters ontdekken/doorhebben, pas dan beleven ze plezier aan de beweging *bijv.: 'op eigen tempo'; pas als iedereen de gevraagde vaardigheid kan 'op snelheid, de 3 groepjes tegelijk, om het eerst';*
 - denk bij het zoeken naar gradaties van een hanteervorm aan de leeftijd van de kleuters;
 - een oefening herhalen uit de instap als afsluiting biedt structuur, herkenning, rust
- veranderen van **werkvormen**:
 - doordacht, splits op in stappen;
 - met een minimum aan tijdsverlies, beperk het mogelijk optreden van storend gedrag
bijv.: 'leg je handen op je knieën', kleuters kunnen het materiaal niet meer manipuleren;
 - elke werkvorm wordt getekend a.d.h.v. een spelkader die een reële weergave is van de werkruimte op de stageschool
- **begeleiding**:
 - gebruik duidelijke signalen/maak duidelijke afspraken, gebruik eventueel bestaande signalen/afspraken maar controleer of de kleuters die ook bij jou naleven/(h)erkennen;
 - gebruik je stem om aandacht te vragen, de bewegingen te nuanceren;
 - vanuit goede observaties impulsen kunnen geven door:
 - ✓ overzicht te (be)houden over alle kleuters;
 - ✓ zich tussen de kleuters te verplaatsen, opgelet: wanneer je demonstreert kan dit de kleuters wel in verwarring brengen;
 - ✓ de uitvoering van de gevraagde opdracht te controleren of te verbeteren.

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

Checklist afspraken in de stageschool voor bewegingsopvoeding

- kledij van de begeleider
noteer: ...
- kledij van de kleuters
noteer: ...
- aan- en uitkleden
noteer: ...
tijdsraming: ...
- opbergen kledij
noteer: ...
- plaatsen van tassen
noteer: ...
- verzamelen vóór/na de activiteit
 - ✓ wat zegt de begeleider: ...
 - ✓ wat zag jij tijdens de observatiemomenten: ...
 - ✓ hoe veel tijd neemt dit in beslag: ...
- toiletbezoek
noteer: ...
indien klassikaal, noteer het tijdsbestek: ...
- E.H.B.O.
 - ✓ wie is verantwoordelijk: ...
 - ✓ waar is het materiaal: ...
- muziekinstallatie
 - ✓ aanwezig: ja/nee
 - ✓ waar: ...
- andere vaste rituelen/gebruiken, noteer...

NOTEER per geobserveerde activiteit bewegingsopvoeding het reële tijdsbestek

- bewegingsmoment 1:
- bewegingsmoment 2:
- bewegingsmoment 3:

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

Checklist basisbewegingen

- afspringen
- balanceren
- diepspringen
- draaien
- dragen
- duikelen
- duwen
- gaan: voeten – handen en voeten
- galopperen
- glijden: buik – rug – zitvlak
- hangen
- hazensprongen
- heffen
- hinkelen
- hinken: rechtersvoet – linkersvoet
- hoogspringen
- huppelen
- huppen
- hurksprongen
- klauteren
- klimmen
- kruipen
- loopsprongen maken
- lopen
- opspringen
- rollen: rond de lengte as – rond de breedte as
- schommelen
- schuiven
- slingeren
- sluipen: buik – rug
- stappen
- stuiten
- trekken
- vangen
- verspringen
- wendsprongen
- werpen
- zwaaien
- andere: ...

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

Checklist hanteervormen

- aantikken: met beide handen – de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
met beide voeten – de voorkeursvoet – de niet-voorkeursvoet
met een voorwerp
- drijven: met de voorkeursvoet – de niet-voorkeursvoet
- rollen: met twee handen – de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
- schoppen: met de voorkeursvoet – de niet-voorkeursvoet
- schuiven: met de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
met de voorkeursvoet – de niet-voorkeursvoet
- stoppen: met beide handen – de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
met beide voeten – de voorkeursvoet – de niet-voorkeursvoet
met een ander lichaamsdeel: ...
- stuiten: met beide handen – de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
- vangen: met beide handen – de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
- wegduwen: met beide handen – de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
met beide voeten – de voorkeursvoet – de niet-voorkeursvoet
met een voorwerp
- wegslaan: met de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
met een voorwerp ...
- wegstampen: met de voorkeursvoet – de niet-voorkeursvoet
- werpen: met beide handen – de voorkeurshand – de niet-voorkeurshand
met een voorwerp: ...
- andere: ...

Informatie- en Observatiebundel – Didactische stage 2 - Bewegingsopvoeding

Checklist materialen

- de (fiets)band(en)
- de bezemsteel
- de bok
- de boombalk
- de evenwichtbalk
- de fietsvelg
- de glijbaan: in de klas of in een andere ruimte, noteer waar ...
- de hoepel(s)
- de kast: één kastdeel – ... aantal kastdelen
- de kegel(s)
- het klimkader: in de klas of in een andere ruimte, noteer waar ...
- de krant: één krantenvel – ... aantal krantenvellen
- de kubus evt. met bewegingspictogrammen
- de ladder
- de landingsmat: dik – dun / één mat – ... aantal matten
- het lint
- de loopklos(sen)
- de mini-trampoline
- de modulusblok(ken): balk – cilinder – kubus – piramide – wielvorm – ...
- het paard
- de pitzzak(ken)
- een plank
- de rekstok
- de ringen
- de stapsteen
- de stoel(en)
- de tafel
- de trapezoïde(n)
- het (klim)touw, de touwen
- de touwladder(s)
- het wandrek(ken)
- de wiebelplank: in de klas of in een andere ruimte, noteer waar ...
- de Zweedse bank(en): breed deel – smal deel / op de grond – verhoogd
- het Zweeds kader
- andere: ...

AANDACHT!

Maak voor de jongste kleuters zeker een onderscheid tussen materialen die het grootmotorisch bewegen uitlokken, aanwezig in de eigen klas, of op de plaats waar bewegingsopvoeding wordt aangeboden.